

CHE I.	Prvky a ich anorganické zlúčeniny
CHE I.2	Voda

- Najrozšírenejšia a najvýznamnejšia zlúčenina vodíka, základná podmienka života na Zemi
- Vodný obal Zeme- hydrosféra (70% zemského povrchu- 97% morská, 3 % sladká z toho 2% v ľadovcoch)

Význam: rozpúšťadlo, prostredie (trávenie, látková premena, zložka telových tekutín)- 70% hmotnosti tela, transport látok, termoregulácia, poľnohospodárstvo (zavlažovanie), priemysel- výroba papiera, plastov, železa, chladiaca surovina v jadrových a tepelných elektrárňach, životné prostredie pre organizmy, hygiena, čistenie, vykurovanie, klimatizácia, skrášľuje prostredie, rekreácie

Pitný režim (2-3l denne)

Nedostatok vody	príčina	nedostatočný príjem vody, pobyt na teplu, hnačka, močopudné látky (kofeín, alkohol)
	prejav	smäd a bolesť hlavy, vrásky, vysušanie pokožky
	následok	dehydratácia- poškodenie obličiek, strata 20% smrteľná

Štruktúra

- trojatómová molekula zložená z H a O
- uhol 104,45°, lomená molekula, tetraéder, neekvivalentná sp³ hybridizácia

Vlastnosti

A. fyzikálne	B. chemické
<ul style="list-style-type: none"> • bez chuti a zápachu, vône, bezfarebná • skupenstvá- plynne, kvapalné, tuhé • vysoké teploty- TV 100°C, TT 0°C • anomália vody- hustota závisí od teploty (najväčšia 1g/cm³= 3,98°C) • Veľké povrchové napätie • Tepelná kapacita • Elektrická vodivosť 	<ul style="list-style-type: none"> • silne polárna molekula • výborné rozpúšťadlo polárnych látok • vodíkové väzby medzi atómami • pH= prevažne 6 (kyslé dažde pod pH= 5,6) • amfotérny charakter

Tvrdosť vody

- spôsobená soľami Ca, Mg, nevhodná pre priemysel a domácnosť (tvorba vodného kameňa)

Typy tvrdosti vody	
A.Prechodná	B.Trvalá
Spôsobená Mg(HCO ₃) ₂ , Ca(HCO ₃) ₂	Spôsobená MgSO ₄ , CaSO ₄
Možno odstrániť prevarením, pridaním zmäkčovadlami(sóda)alebo iónexmi	Nemožno odstrániť varom, iba sódou a iónexmi

Odstránenie prechodnej tvrdosti vody:

1. **premena rozpustného (HCO_3^-) na nerozpustný CO_3^{2-} (vodný kameň.....)**
  - varom

  - sódou:

2. **odstránenie vodného kameňa kyselinou chlorovodíkovou, citrónovou alebo octom**

Druhy vôd

1. podľa pôvodu	A.zrážková	<ul style="list-style-type: none"> • dážď, krúpy, sneh • v priemyselných oblastiach má iné zloženie
	B.povrchová	<ul style="list-style-type: none"> • oceány, moria, potoky, jazerá • Časť sa odparí a časť vsiakne • Znečistená činnosťou človeka, hlinou, zvyškami organizmov
	C.povrchová	<ul style="list-style-type: none"> • Voda vsiaknutá do priepustných vrstiev a vyplňa priestory v zemi • filtrovaná pieskom, kameňmi... • Obohatená o minerálne látky

Minerálna voda

- Typ podzemnej vody, obsahujúca viac ako 1 g minerálnych látok alebo CO_2 na 1 liter vody
- Má liečivé účinky (liečebné kúpele)

2. podľa použitia	A.pitná	<ul style="list-style-type: none"> • na konzumáciu (pitie, varenie, hygienu) • Spĺňa normou stanovené hodnoty koncentrácie látok • Bez zápachu, zdravotne nezávadná • Testuje sa chemicky a bakteriologicky • Získava sa z podzemných a povrchových vôd úpravou, alebo úpravou morskej vody
	B.úžitková	<ul style="list-style-type: none"> • Čiastočne upravená, nemusí spĺňať prísne kritériá • Použitie: v priemysle, v poľnohospodárstve (kotle, kúrenie)
	C.povrchová	<ul style="list-style-type: none"> • Voda znečistená činnosťou človeka (<i>poľnohospodárstvo, domácnosť, priemysel</i>) • Čistí sa v čističkách odpadových vôd a vypúšťa do riek

Destilovaná voda

- Typ úžitkovej vody, chemicky čistá látka pripravená destiláciou
- Využitie: chemický priemysel, výroba liečiv, laboratória, chladiče áut, naparovacie žehličky
- Nie je určená na pitie!!!!

Úprava povrchovej vody

A. prirodzené	samočistenie	mikroorganizmy, kyslík
	filtrácia	priepustné vrstvy pôdy a kamienky
	odparovaním a kondenzáciou	najúčinnejšie
B. vodárne	usadzovanie	<ul style="list-style-type: none"> • Väčšie nečistoty klesnú na dno • Menšie sa vločujú (zlučujú sa s inými látkami a vytvárajú vložky, ktoré klesajú ťažšie na dno) • Odvádzanie nečistôt
	filtrácia	<ul style="list-style-type: none"> • Cez pieskové filtre • Potrebná regenerácie kvôli upchávaniu nečistotami
	dezinfekcia	<ul style="list-style-type: none"> • Zničenie choroboplodných zárodkov • Chlórom alebo ozónom • Rozvoz potrubím k spotrebiteľovi

Čistenie vody

- v čističkách odpadových vôd, čistenie odpadovej vody vytvorenej činnosťou človeka

A. mechanické	B. biologické	C. chemické
<p>Látky s menšou hustotou (slama, konáre...)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Filtráciou pomocou hrablí a sít, lamiel <p>Látky s väčšou hustotou (jemné častice- piesok, pôda)</p> <ul style="list-style-type: none"> • 70%- Uсадzovaním v sedimentačných nádržiach • 30%- filtráciou cez piesok, čierne uhlie 	<ul style="list-style-type: none"> • Odstránenie organického odpadu mikroorganizmami • Rozložia organické látky na CO₂, H₂O, CH₄ • Využijú P na tvorbu vlastných látok • Potrebné prevzdušňovanie 	<ul style="list-style-type: none"> • Odstraňovanie toxických látok a zvyškových baktérii aktívnym uhlím, UV, chlórom, ozónom • Vznik zlúčenín s nízkou rozpustnosťou, odstránené filtráciou

Znečisťovanie vody

Zdroje znečistenia

- Chemické látky (dusičnany, fosforečnany, ióny ťažkých kovov (Cd, Cu, Pb, Hg, Zn), ropné produkty, rádioaktívny odpad, splaškové vody, imisiami (výroba celulózy, papiera), skládky odpadov, mikropolutanty (reziduá ATB, drog)

Ekologické katastrofy- havárie- ropa, oleje, nafta bránia prenikaniu kyslíka do vody, zlepením krídel vtákov bránia ich lietaniu....

Eutrofizácia vody

- Znečisťovanie vodných plôch fosfátmi
- Premnoženie rias
- Zníženie obsahu kyslíka vo vode a úhyn vodných organizmov

Iné dôsledky

- Poškodenie zdravia človeka (patogény prenášané vodou)
- Poškodenie vodného ekosystému- spomalenie vývinu, neplodnosť, udusenie
- Zamotanie živočíchov do plastov, ich konzumácia
- Poškodenie funkcie žiabier(ťažké kovy)